

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

بررسی عوامل موثر بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویر احمد

همت علی اکبری¹

¹ راهبر آموزشی و تربیتی، مدارس ابتدایی منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویر احمد mohammadalizohrabi@gmail.com

چکیده

تحقیق حاضر با عنوان ((بررسی عوامل موثر بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان متوسطه منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویر احمد در سال تحصیلی 1401-1402)) انجام گرفته است. و هدف آن بررسی جنبه های هویت اجتماعی از ابعاد: دینی، ملی و خانوادگی است و از دیگر سو با هدف بررسی عوامل تاثیر گذار - که شامل متغیر های مستقل ذیل می باشد و در فرضیات از آنها استفاده شده است - شکل گرفته است و جنس، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، درونی کردن ارزشها، هماهنگی ارزشهای گروهی، میزان رضایت فرد از خود و مورد تأیید دیگران بودن مد نظر بوده است. این تحقیق با روش پیمایشی انجام گرفته و جهت گرد آوری اطلاعات از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان شهر نیشابور در مقطع متوسطه که 1336 نفر می باشد و در پایه های اول و دوم و سوم، در رشته های علوم انسانی، علوم تجربی، ریاضی و فیزیک، فنی و حرفه ای و کار و دانش مشغول به تحصیل می باشند. حجم نمونه با توجه به فرمول کوکران 375 نفر انتخاب شده است و شیوه نمونه گیری به روش قشر بندی می باشد که به تفکیک جنس، پایه و رشته به صورت تصادفی انتخاب شده اند. از این تعداد با توجه به جامعه آماری 190 نفر مرد و 185 نفر زن می باشند. این تحقیق در قالب 6 فرضیه کلان که هر یک به سه فرضیه خرد تقسیم می شوند، انجام شده است و تاثیر متغیر های مستقل فوق را بر هویت اجتماعی به عنوان فرضیه های کلان و بر هویت های دینی، خانوادگی و ملی به عنوان فرضیه های خرد بررسی کرده است. جهت تجزیه و تحلیل از نرم افزار SPSS استفاده شده است و داده ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تحلیل قرار گرفته است و در بخش استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل چند متغیره (رگرسیون های چند گانه) استفاده گردیده است و سعی شده است با انجام تحلیل مسیر مشخص شود که کدامیک از متغیرهای مستقل، مستقیماً و کدامیک غیر مستقیم در شکل گیری هویت اجتماعی و ابعاد آن موثر بوده اند. در بخش توصیفی از پارامترهای توصیفی که شامل: فراوانی، درصد فراوانی، تراکمی، میانگین، میانه، مد و انحراف استاندارد می باشد، استفاده شده است. در این تحقیق سعی شده است بیشتر از نظریات پارسونز، مید، بلومر، کولی و پیتر بورک استفاده شود. از 6 متغیر مستقل پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین و جنس بر هویت اجتماعی مستقیماً تأثیری نداشته اند و متغیر های درونی شدن ارزشها، تأیید دیگران، میزان رضایت فرد از خود و هماهنگی ارزشهای گروهی به صورت مستقیم و مثبت بر متغیر وابسته هویت اجتماعی موثر بوده اند.

واژه های کلیدی

هماهنگی ارزشهای گروهی، هویت اجتماعی، هویت دینی، هویت خانوادگی، هویت ملی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

1. مقدمه

آنچه موجب شد تا پژوهش فعلی با این عنوان در خصوص دانش آموزان متوسطه انجام شود، به دلیل اشتغال به تدریس (نگارنده) در مقطع متوسطه شهرستان نیشابور است که مدام شاهد نگرانی های همکاران فرهنگی و همچنین مراجعات مکرر اولیا و اظهار نگرانی از وضعیت تحصیلی و اخلاقی فرزندانشان ، بودم و با توجه با اینکه همگی دبیران و اولیا به اتفاق معتقد بودند که نسل فعلی با نسلهای قبلی بسیار متفاوت می باشد و یک شکاف نسلی عمیق احساس می کردند و از طرفی مشاهده برخی از رفتارها و حرکات و گرایشات در کلاس های درس ، مرا بر آن داشت تا در زمینه هویت اجتماعی آنان و مسائل تأثیر گذار بر آن به صورت جدی به مطالعه بپردازم و بدین صورت زمینه تحقیق حاضر فراهم شد.

1.1. بیان مساله:

در طی مطالعات مقدماتی و مصاحبه های اکتشافی با مسئولین آموزش و پرورش، اولیا ، مربیان، دبیران و دانش آموزان، نتایج بدست آمده نشان داد که ، برخی از دانش آموزان ارتباط چندانی با خانواده هایشان نداشتند ، نسبت به انجام فرایض دینی توجه جدی از خودشان نشان نمی دادند و برخی به آئین مسیحیت گرایش داشتند ، به آداب و رسوم ملی اهمیت نمی دادند و حتی زندگی در کشورهای دیگر را ترجیح می دادند که اینها خود نشان از ضعف هویت خانوادگی، دینی و ملی آنان بود . انجام برخی از حرکات و نوع آرایشها در هر دو جنس مسئله هویت جنسی آنان را هم خدشه دار نموده است. عدم رضایت از خود، خانواده، کشور، دین و ... باعث سست شدن هویت اجتماعی برخی از دانش آموزان شده است که نتایج این ضعف هویتی عبارتند از: بی انگیزگی نسبت به مسائل آموزشی، گستردگی ناهنجاری های اخلاقی، بی نظمی و بی انضباطی، نگرانی ، نا امیدی و... حال برای محقق این سئوالات و یافتن جوابی برای اینها مطرح است :

- 1- چه عواملی بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان مؤثر است؟
- 2- آیا میزان رضایت از خود بر هویت اجتماعی دانش آموزان تأثیر دارد؟
- 3- آیا پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین بر هویت اجتماعی دانش آموزان مؤثر است؟
- 4- آیا جنس دانش آموزان با هویت اجتماعی آنان رابطه دارد؟
- 5- آیا میزان درونی شدن ارزشها در دانش آموزان با هویت اجتماعی آنان مرتبط است؟
- 6- آیا هماهنگی ارزش های گروهی بر هویت اجتماعی دانش آموزان تأثیر می گذارد؟
- 7- آیا مورد تأیید دیگران بودن با هویت اجتماعی دانش آموزان ارتباطی دارد؟

2.1. اهمیت و ضرورت تحقیق

از آن جا که بحران هویت از سالهای نوجوانی آغاز می شود و بخش عظیمی از دانش آموزان دبیرستانی، در این سنین قرار گرفته اند و با توجه به نگرانی هایی که در زمینه علایق و گرایشات و رفتار های دانش آموزان مشاهده می شود و از آن جا که بخش مهمی از وجود دانش آموزان را هویت آنان تشکیل می دهد و زندگی فردی و اجتماعی آنها نیز متأثر از این مسئله است ، آنان در جستجوی هویت می باشند و موقعیت مبهم دانش آموزان دبیرستانی، در فرهنگ و جامعه معاصر، این نتیجه را برای آنها در بر دارد که فرصتی را به منظور آزمودن شیوه های مختلف زندگی به آنها می دهد، تا آنها تصمیم بگیرند که چه الگو های رفتاری، ارزشی و نگرشی بهتر می تواند نیاز های آنها را تأمین نماید. در برخورد با دانش آموزان در کلاس های درسی یا مشاوره های فردی با دانش آموزان ، دریافتم که گرایش به

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

آئین مسیحیت و زندگی در کشورهای دیگر را صرفاً به خاطر احساس آزادی بیشتر برای رفع نیاز هایشان ابراز می کنند. همچنین مصرف مشروبات الکلی، قلیان و سیگار، ارتباطات جنسی و ... را صرفاً در راستای رفع نیاز هایشان ارزیابی می کردند و این مسئله هویت دینی، ملی و خانوادگی آنان را خدشه دار نموده است و بخش عظیمی از جمعیت انسانی که باید در جهت آبادانی و حفظ آرمانها و ارزشهای کشور، آموزشهای لازم را ببینند و در آینده به خدمت گرفته شوند، به نحو احسن و شایسته مورد استفاده قرار نمی گیرند.

در جهان امروز ((وضعیت و جایگاه هر کشوری با توجه به ساختار ، روند ، ماهیت و عملکرد دو عامل زیر مشخص می شود : 1- ماهیت ساختاری و عملکرد ارکان و عناصر اصلی و تشکیل دهنده ی نظام اجتماعی آن کشور 2- شرایط و موقیت منطقه و جهان در ارتباط با آن کشور . در ارتباط با عامل اول باید گفت که عناصر و ارکان اصلی جامعه ی ما به خاطر ناهمگونی ساختاری آنها ، زمینه های نامطلوبی را برای تحول ، توسعه و تکامل اجتماعی فراهم کرده است . این واقعیت زمینه ی مناسب را برای شکل گیری روابط اجتماعی عادلانه ، تقسیم کار اجتماعی عادلانه ، توزیع امکانات و امتیازات اجتماعی بر پایه ضوابط و قوانین مدون و انسانی فراهم نموده است)) (سیف اللهی ، 1381 : 167) بنابراین زمینه برای ظهور و بروز بحران های گوناگون در جامعه فراهم می باشد .

لذا ضرورت بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان به شدت احساس می شود که در این تحقیق به آن پرداخته می شود.

3.1. اهداف تحقیق

اهداف تحقیق حاضر عبارتند از:

- شناسایی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان متوسطه منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویر احمد
- بررسی میزان همبستگی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی از ابعاد : ملی ، دینی و خانوادگی
- یافتن و ارائه راه حل برای بهبود هویت اجتماعی دانش آموزان متوسطه منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویر احمد

4.1 پرسش های تحقیق

- 1- آیا میزان رضایت از خود بر هویت اجتماعی دانش آموزان تأثیر دارد؟
- 2- آیا پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین بر هویت اجتماعی دانش آموزان مؤثر است؟
- 3- آیا جنس دانش آموزان با هویت اجتماعی آنان رابطه دارد؟
- 4- آیا میزان درونی شدن ارزشها در دانش آموزان با هویت اجتماعی آنان مرتبط است؟
- 5- آیا هماهنگی ارزش های گروهی بر هویت اجتماعی دانش آموزان تأثیر می گذارد؟
- 6- آیا مورد تأیید دیگران بودن با هویت اجتماعی دانش آموزان ارتباطی دارد؟

5.1 فرضیات تحقیق

- 1- بین جنس و هویت اجتماعی دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد
 - 1/1- بین جنس و هویت دینی دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد
 - 1/2- بین جنس و هویت خانوادگی دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد
 - 1/3- بین جنس و هویت ملی دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد
- 2- هر قدر پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش آموزان بالاتر باشد هویت اجتماعی آنان قوی تر می باشد .
 - 2/1- هر قدر پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین دانش آموزان بالاتر باشد هویت دینی آنان قوی تر می باشد .
 - 2/2- هر قدر پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین دانش آموزان بالاتر باشد هویت خانوادگی آنان قویتر می باشد
 - 2/3- هر قدر پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین دانش آموزان بالاتر باشد هویت ملی آنان قوی تر می باشد .

- 3- هر چه میزان رضایت دانش آموزان از خود بیشتر باشد هویت اجتماعی آنان قوی تر خواهد بود
 - 3/1- هر چه میزان رضایت دانش آموزان از خود بیشتر باشد هویت دینی آنان قوی تر خواهد بود
 - 3/2- هر چه میزان رضایت دانش آموزان از خود بیشتر باشد هویت خانوادگی آنان قوی تر خواهد بود
 - 3/3- هر چه میزان رضایت دانش آموزان از خود بیشتر باشد هویت ملی آنان قوی تر خواهد بود
- 4- هر چه دانش آموزان بیشتر مورد تأیید دیگران باشد هویت اجتماعی آنان قوی تری خواهد بود
 - 4/1- هر چه دانش آموزان بیشتر مورد تأیید دیگران باشد هویت دینی آنان قوی تری خواهد بود
 - 4/2- هر چه دانش آموزان بیشتر مورد تأیید دیگران باشد هویت خانوادگی آنان قوی تری خواهد بود
 - 4/3- هر چه دانش آموزان بیشتر مورد تأیید دیگران باشد هویت ملی آنان قوی تری خواهد بود
- 5- هر چه میزان درونی کردن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت اجتماعی آنان قوی تر خواهد داشت
 - 5/1- هر چه میزان درونی کردن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت دینی آنان قوی تر خواهد داشت
 - 5/2- هر چه میزان درونی کردن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت خانوادگی آنان قوی تر خواهد داشت
 - 5/3- هر چه میزان درونی کردن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت ملی آنان قوی تر خواهد بود
- 6- هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت اجتماعی آنان قوی تر است
 - 6/1- هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت دینی آنان قوی تر است
 - 6/2- هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت خانوادگی آنان قوی تر است
 - 6/3- هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت ملی آنان قوی تر است

6.1. تعاریف عملیاتی

6.1.1. تعاریف مفهوم هویت

بدیهی است که باید کار را از بنیادی ترین پرسش ها آغاز کنیم. هویت چیست و هویت اجتماعی کدام است؟ هویت اجتماعی خصیصه همه انسانها به عنوان موجوداتی اجتماعی است. واژه هویت، جهانی از موجودات، اشیاء و مواد را در بر می گیرد که از مقوله محدود بشریت گسترده تر است. به همین لحاظ، معانی عمومی واژه هویت ارزش آن را دارند که به آنها توجه کوتاهی بشود و به این ترتیب مبنایی برای بررسی مشخص ما از هویت اجتماعی بدست بدهند.

در فرهنگ معین هویت اینگونه تعریف شده است: هویت یعنی 1- ذات باری تعالی 2- هستی، وجود 3- آنچه موجب شناسایی شخص باشد 4- ((حقیقت جزئی)) یعنی هرگاه ماهیت با تشخیص لحاظ و اعتبار شود هویت گویند. و گاه هویت به معنی وجود خارجی است و مواد تشخیص است.

با رجوع به فرهنگ لغات انگلیسی اکسفورد در می یابیم که واژه هویت یا Identity ریشه در زبان لاتین دارد. (identities که از idem یعنی «مشابه و یکسان» ریشه می گیرد) و دو معنای اصلی دارد. اولین معنای آن بیانگر مفهوم تشابه مطلق است: (این با آن مشابه است). معنای دوم آن به مفهوم تمایز است که با مرور زمان سازگاری و تداوم را فرض می گیرد.

مفهوم هویت به طور همزمان میان افراد یا اشیاء دو نسبت محتمل برقرار می سازد، از یک طرف مشابهت و از طرف دیگر تفاوت. فعل شناسایی به ضرورت، لازمه هویت است. هویت به خودی خود «دم دست» نیست، بلکه همواره باید تثبیت شود. این به فهرست ما دو معنی دیگر اضافه می کند. طبقه بندی کردن اشیاء و افراد و مرتبط ساختن خود با چیزی یا کسی دیگر. به طور مثال یک دوست، یک قهرمان، یک حزب و... هر یک از این معانی جایگاه هویت را در افت و خیز عمل و فرآیند، معین می کند. همه افراد هر دو کار را انجام می دهند. علاوه بر آن، معنی دوم در بافت روابط اجتماعی بر درجه ای از بازتابی بودن دلالت دارد. در واقع هویت را صرفاً می توان

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

همچون یک فرآیند فهم کرد. هویت اجتماعی شخص، هیچ گاه یک موضوع تمام و حل شده نیست. حتی با مرگ انسان تصویری از او باقی می ماند، همواره این امکان وجود دارد که پس از مرگ نیز هویت شخص مورد بازنگری قرار بگیرد. (برخی هویت ها برای مثال هویت یک شهید، تنها پس از مرگ دست یافتنی است).

((از جهت تعریف عملیاتی هویت می توان چنین گفت: اگر آدمی برای پرسش های زیر پاسخ های مطمئن و متقاعد کننده ای بیابد، در حقیقت، هویت خویش را باز یافته است: بدانند جایگاه، منزلت و مرتبت او دقیقاً چیست؟ و چه تعریفی دارد؟ آگاه باشد که چه پیوندها، رشته ها و ارتباطهایی او را به خود و جهان خارج از خود متعلق می سازد؟ درک کند که چه نقش ها، وظایف و مسئولیت هایی در قبال خود و دیگران به عهده دارد؟ شناخت واقع بینانه ای از توقعاتش نسبت به خود و دیگران به دست آورد. (شرفی، 1381: 9)

2. پیشینه تحقیق:

1.2. تحقیقات انجام شده داخلی

- عبدالرسول کریمی در سال 1375 در تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه بین عزت نفس و هویت یابی در نوجوانان 15-18 ساله در شهر تهران» با استفاده از روش پیمایشی، از بین کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه شهر تهران که در سال تحصیلی 74-75 به تحصیل اشتغال داشتند، از طریق نمونه گیری خوشه ای 200 نفر از دانش آموزان دختر و پسر از نواحی 2، 4، 7، 18 را به طور تصادفی انتخاب نمود.

ابزار تحقیق دو فرم پرسشنامه هویت شخصی و پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت بود که به آزمودنی ها داده شد تا با توجه به شرایط خود، آزمون ها را تکمیل نمایند. نتایج نشان داد که میان توزیع آزمودنی های دختر و پسر از نظر اهمیت هویت جنسی با توجه به عزت نفس شان تفاوت وجود دارد.

میان توزیع آزمودنی های دختر و پسر از نظر توجه و عمل به ارزش های اخلاقی تفاوت وجود نداشت. دانش آموزان دختر و پسر با عزت نفس بالا و پایین از نظر هویت مذهبی تفاوت نداشتند و بین توزیع آزمودنی های دختر و پسر از نظر ایجاد ارتباط با همسالان و طرز دید نسبت به خود و عزت نفس آنها تفاوت وجود داشت.

- پور جبلی در تحقیقی تحت عنوان «بررسی عوامل موثر بر شکل گیری هویت اجتماعی و فرهنگی نوجوانان ارومیه» در سال 1379 با استفاده از روش پیمایش و با انتخاب یک نمونه 383 نفری از نوجوانان شهر ارومیه که در گروه سنی 18-12 ساله قرار داشتند، با رویکرد تئوری پیتر بورک به بررسی 4 عامل خانواده، مدرسه، گروه دوستان و رسانه های تصویری به بررسی هویت اجتماعی و فرهنگی نوجوانان پرداخت. وی در تحقیق خود به این نتیجه رسید که بین عوامل خانواده، مدرسه، دوستان و رسانه های تصویری با شکل گیری هویت اجتماعی و فرهنگی نوجوانان رابطه مثبت و معنا دار وجود دارد.

- فاطمه رئیسی در سال 1376 در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر مشاوره گروهی بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر مقطع متوسطه شهر اصفهان» با استفاده از روش نیمه آزمایشی و استفاده از طرح گروه کنترل نا برابر به این موضوع می پردازد. وی با روش خوشه ای چند مرحله ای از بین نواحی آموزش و پرورش اصفهان، نواحی 3 و 4 را انتخاب و سپس از بین مدارس این دو ناحیه، دو مدرسه را به صورت تصادفی انتخاب می کند. نمونه آماری این تحقیق را 40 نفر از دانش آموزان دختر تشکیل می دهند و سپس از اعضای داوطلب جهت شرکت در مشاوره گروهی ثبت نام به عمل می آورد و سپس دانش آموزان به صورت تصادفی به دو گروه گواه و آزمایش تقسیم می شوند. ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش تست های هویت شخصی است. نتایج تحقیق نشان می دهد که مشاوره گروهی در کاهش بحران هویت نوجوانان دختر شهر اصفهان مؤثر بوده است.

- محمد باقر آخوندی در سال 1377 در مطالعه ای با عنوان «بررسی هویت ملی و مذهبی جوانان مشهدی و تأثیر روابط اجتماعی بر آن» با استفاده از روش تحقیق پیمایش و تکنیک جمع آوری اطلاعات از طریق مصاحبه های عمیق و پرسشنامه از بین جوانان 18-24 ساله ساکن مشهد، این تحقیق را انجام داده است. وی با انتخاب یک نمونه 464 نفری از سطح مناطق ده گانه شهر، به نتایج زیر دست یافت:

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

الف) 52 درصد کل پاسخ گویان بیش از 60 درصد با تیپ ایده ال هویت ملی هماهنگی دارند. همچنین پابندی نظری به مذهب و ملتیت بیش از پابندی عملی به آن هاست.

ب) پس از انجام تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر داده ها، روشن شد که حرکت جوانان و اعضای خانواده هایشان در مراسم ملی مذهبی، گفتگو پیرامون مذهب و تأیید مستمر آن در خانواده، اهمیت دادن به نظرات خانواده و دوستان، مشورت با خانواده و تماشای برنامه های ایرانی تلویزیونی، بر هویت ملی مذهبی تأثیر مستقیم دارد. همچنین وضعیت اقتصادی جوانان، تماشای فیلم و سریال های خارجی تلویزیون و تماشای فیلم های سینمایی از طریق ویدئو و ... بر هویت ملی و مذهبی تأثیر معکوس داشتند.

- مریم سروش در سال 1380 در تحقیقی با عنوان «بررسی عواملی فرهنگی، اجتماعی مؤثر بر هویت مذهبی جوانان شهر شیراز» با استفاده از روش پیمایش و انتخاب یک نمونه 400 نفری از جوانان 19-35 ساله شهر شیراز به نتایج زیر دست یافت:

میزان مذهبی بودن والدین و دوستان، میزان دنیا گرایی و جنسیت مهمترین متغیر هایی بوده اند که بصورت مستقیم بر هویت مذهبی تأثیر داشته اند. بقیه متغیر ها از جمله میزان رضایت مندی سیاسی، میزان جهانی شدن و وضعیت تأهل بصورت غیر مستقیم مؤثر بوده اند.

نتایج تحلیل چند متغیره و تحلیل مسیر نشان می دهد که اثرات مستقیم بر هویت مذهبی در مجموع تعیین کننده تر از اثرات غیر مستقیم است و جوانان بیشترین تأثیر را از گروه های دوستی و والدین خود دریافت می کنند. میزان دنیا گرایی به صورت منفی بر متغیر وابسته تأثیر داشته است. یعنی هر چه میزان دنیا گرایی فرد بیشتر باشد، هویت مذهبی او ضعیف تر است. از طرف دیگر عامل جنسی نیز در این امر دخیل بوده یعنی زنان مذهبی تر از مردان بوده اند اما این متغیر اثر زیادی نداشته است.

تحقیقات داخلی دیگری در زمینه هویت اجتماعی انجام گردیده است که از ذکر بعضی به دلیل مشابه بودن نتایج منصرف شدیم و برخی را هم به دلیل مرتبط نبودن با تحقیق حاضر نیابردیم و در این جا به برخی از عناوین آنها اشاره می کنیم:

- 1- آلمال، 1375، عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت فرهنگی دانش آموزان سال سوم دبیرستان منطقه 5 شهر تهران
- 2- سکینه طالبی، 1378، تحول هویت ملی دانش آموزان دختر دوره تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه شهر تهران.
- 3- طاهره کیزقان، 1380، بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی زنان شهر شیراز.
- 4- جواد اسماعیلی، 1376، مقایسه بحران هویت در دانش آموزان تیز هوش و عادی پایه سوم راهنمایی و اول دبیرستان منطقه 12 تهران.
- 5- محمد رضا ارشد خرگردی، 1381، عوامل مؤثر بر بحران هویت در بین دانشجویان کارشناسی دانشگاه تبریز.
- 6- عبد اللهی، 1375، بررسی هویت جمعی موجود در بین جمعیت شهری، روستایی و ایلی ایران.
- 7- محمدی روزبهانی، 1377، بررسی روابط نظام ارزشی و رشد اخلاقی با هویت یابی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز.
- 8- راستگو مقدم، 1376، بررسی تحول هویت شغلی از نوجوانی تا جوانی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی.
- 9- فیض درگاه، 1374، بررسی هویت دختران نوجوان با تأکید بر هویت شغلی در اواخر نوجوانی.
- 10- دارابی، 1376، هویت یابی دانش آموزان فاقد و دارای پدر در بین دانش آموزان دبیرستانی تهران.

2-2 تحقیقات انجام شده خارجی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

مطالعه فیلیپ میلمان¹ در سال 1979 روی پسران، قبل از رفتن به دانشگاه در سن 18-12 و مردان جوان در سن 24-21 ساله نشان داد که اغلب نوجوانان 15-12 ساله یا هویت شان شکل گرفته و گسترش یافته و یا خاتمه یافته بود. در این سن بسیاری از نوجوانان تمایلی نداشتند که فکر کنند چه کسی هستند؟ یا ایده ای نداشته و یا می دانستند که هر ایده ای که دارند احتمالاً تغییر می کند. دیگر نوجوانان ممکن است چیزی را که دوست دارند بگویند. مثلاً من می خواهم مانند پدرم یک پزشک بشوم. به هر حال روشن است که آنها هر گز رفتاری از خودشان نداشته اند، بلکه هویتی را که دارند توسط والدین یا مردم برای آنها حدس زده شده است و دچار حالت‌های پیش ساخته که شامل یک تعهد بودن است، شده اند. پیشرفت به طرف هویت از 18 سالگی شروع می شود. این قانونی شدن در افراد یک بحران آزمایشی جاری یا فعالیت جستجوی هویت است و احتمالاً داخل شدن در حالت‌های قانونی یک نشانه خوب برای فرد است. اگر فرد بتواند پاسخ به سوالات بر انگیخته را پیدا کند، به حالت‌های وصول هویت حرکت می کند. در مطالعه میلمان تنها 20٪ افراد 18 ساله و 40 درصد دانشجویان و فقط بیش از نیمی از افراد 24 ساله به حالت های وصول هویت رسیده اند.

- الیزابت هیلمن² در تحقیقی با عنوان «ستیز برای خود، قدرت و هویت در دختران نوجوان» با استفاده از روش میدانی و مطالعه کیفی و بر اساس مشاهده عمیق و مستقیم رفتار های نوجوانان در فضای مدرسه به بررسی مسائل شکل گیری هویت در میان دختران نوجوان دبیرستانی در منطقه ای فقیر نشین در انگلستان پرداخته است البته رویکرد این پژوهش به مسأله هویت فردی اریکسون و نیز نظرات فمینیستی بوده است. در این پژوهش به بررسی مشکلات ویژه دختران نوجوان برای شکل دادن به هویتشان بصورتی محکم و قدرتمند برای بزرگسالی پرداخته شده است. در این راستا تأیید هویتی که از طریق شکل ظاهری تعریف می شود، تأثیرات رسانه ای داخلی و تأیید کم خانواده و اجتماع بر شکل گیری هویت، مورد بحث قرار گرفته است. نویسندگان بر این تصور است که الگوهای رسانه ها و نیز اجتماع به این دختران برای شکل دادن به هویتشان ارائه می دهند، بسیار سطحی و بی محتوا است نه الگویی محکم و قدرتمند برای داشتن هویتی کارا و مفید در بزرگسالی و در این میان نقش خانواده در این شکل گیری، کم رنگ و ضعیف می باشد. او با تشریح این مسائل در نهایت این موضوع را مطرح می کند که در قبال تأثیر زیاد و همه گیر الگوهای پست مدرنی که اجتماع و رسانه ها برای دختران عرضه می کنند، مدرسه و معلمان می توانند نقش مؤثری در تشویق این دختران نوجوان برای دستیابی به هویتی قوی، محکم، فعال و کار آمد داشته باشد.

- یانگ هنگ³ در تحقیقی با عنوان «مقایسه در جریان انتقال سیاسی؛ تعامل عقاید ترقی خواه و هویت‌های اجتماعی» در سال 1997 با استفاده از روش پیمایش و جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه با انتخاب 242 دانش آموز در هنگ کنگ به بررسی روابط بین ادراک گروهی و نظریه های ضمنی افراد راجع به سازگاری منش یا خصوصیات انسان می پردازد. نظریه های ضمنی، هویت‌های اجتماعی و مقوله بندی گروهی ارزیابی شد و نتایج زیر بدست آمد:

1- افرادی که معتقد بودند خصوصیات انسان کامل است (نظریه پردازان ضمنی) ممکن است گروه را بعنوان یک ماهیت ببینند و بنابراین به مقایسه اجتماعی بپردازند، تا تمایز بین گروه ها را دریابند.

- در مقابل افرادی که معتقدند انسان از خصیصه سازگاری برخوردار است (نظریه پردازان ترقی خواه) بر جنبه های پویایی گروه های اجتماعی تأکید داشتند (مانند اهداف گروه) و از این رو احتمالاً کمتر به مقایسه اجتماعی توجه دارند.

- بر اساس تحقیقات اسکو⁴ که تکوین هویت در جوانان نروژی را با جوانان دیگر اروپا و آمریکای شمالی مورد مطالعه و مقایسه قرار داده است، نتایج زیر بدست آمده است.

- نقل داستانها در تکوین هویت اخلاقی نقش مهمی را ایفا می کند و نقل داستانها توسط مادر از نقل داستانها توسط پدر مؤثر تر است. در ارتباط با ندای اخلاقی، آنها دو ندا را از هم تفکیک می کنند که یکی را ندای عدالت؛ و دیگری را ندای مراقبت؛ می نامند و

¹ - Milman fillip

² - Hilman Elizabet

³ - Hong yang

⁴ - Skoe

معتقدند که در پایان جوانی این دو ندا با هم ترکیب می شوند و هویت اخلاقی را می سازند. وی در مورد تأثیر رفتارهای والدین در تکوین هویت به این نتیجه رسید، که رفتارهای تسهیل گرانه و محبت آمیز، توأم با بحث و مبارزه طلبی بیش از رفتارهای تسلط جویانه و همچنین اغماض گرانه در تکوین هویت مؤثرند.

در ارتباط با دو جنس در تکوین هویت و مقابله با استرس، آنها به این نتیجه رسیده اند که ترکیب مادرسخت گیر و پدرسهل گیرمناسبتین شرایط را برای تکوین خود در دختران فراهم می کند. در مقابله با استرس، پسران بیشتر از روش های فعالانه بر طرف کردن عامل استرس یا انکار آن و دختران بیشتر از روشهای منفعلانه و عاطفی و کمک گرفتن از دیگران استفاده می کنند.

به علاوه دختران بیشتر تحت تأثیر استرس قرار می گیرند و آنرا بزرگتر ارزیابی می کنند.

برخی از تحقیقات خارجی که در زمینه هویت اجتماعی انجام شده است و به دلیل مرتبط نبودن با تحقیق حاضر به ذکر نام آنها بسنده می کنیم:

- آنتونی رودریگر⁵ 1997 گفتمانهای فرهنگی و حفظ هویت هندیها در معبد هایندو⁶

- نینگ یانگ⁷ 1997 بحران فرهنگی و ساخت هویت

- لوتاتن⁸ 1998 بررسی جنبه های هویت اجتماعی در زنان و مردان آلمان

- مایاسکوسکی⁹ 1997 پیش بینی کنندگان هویت اجتماعی فمینیسم

چریل اسنفورت¹⁰ 1998 تأثیر متغیرهای خانواده و قومیت بر توسعه هویت

3.2 نتیجه گیری از تحقیقات انجام شده داخلی و خارجی:

آن چه که از مطالعه تحقیقات انجام شده در تحقیق حاضر استفاده شده است عبارتند از:

- نقش خانواده، مدرسه، دوستان و رسانه های تصویری در بررسی هویت اجتماعی دانش آموزان

- نقش پایگاه اقتصادی - اجتماعی نوجوانان در شکل گیری هویت اجتماعی

آن چه تحقیق حاضر را از سایر تحقیقات متمایز می کند به شرح ذیل می باشد:

اولاً این تحقیق برای اولین بار در شهر نیشابور و بویژه در خصوص هویت اجتماعی دانش آموزان متوسطه انجام می شود.

ثانیاً در این تحقیق از متغیرهایی مثل: درونی شدن ارزشها، هماهنگی ارزشهای گروهی، میزان رضایت و تأیید دیگران به منظور سنجش عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت اجتماعی دانش آموزان در غالب نظریه پردازان کنش متقابل نمادی بویژه نظرات مید وکولی و نظریات پارسونز و پیتربورک مورد بررسی قرار می گیرد.

1.2 نوع تحقیق :

در این تحقیق از روش پیمایشی جهت جمع آوری و سنجش داده ها و اثبات فرضیات استفاده می شود .

2.2 روش تحقیق:

⁵- Antony Rodrigues

⁶- Hindu

⁷-ning Young

⁸- Lu Tanen

⁹- maskovsky

¹⁰- Cheryl ossenfort

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

روش مورد استفاده در این تحقیق از نوع توصیفی کاربردی می باشد. در تحقیق توصیفی کاربردی از نتایج آن در تصمیم گیریها و سیاست گذاریها و همچنین برنامه ریزیها استفاده می شود. تصمیم گیری و سیاست گذاری در قلمرو کار مدیران قرار دارد. دانستن وضعیت حیطه مدیریت و آگاهی از شرایط حاکم بر سازمان برای امر تصمیم گیری ضروری است. بدون آگاهی از وضع سازمان، گرایشها و کیفیت متغیرها و نیز عوامل موثر در حیطه مدیریت نمی توان تصمیم گیری صحیح نمود. برای آگاهی از این امور انجام تحقیقات توصیفی ضروری است. (حافظ نیا، 1382، ص 59)

پژوهش حاضر همانند سایر مطالعات رفتاری از روش توصیفی استفاده می کند و با ابزار اندازه گیری مورد نظر اطلاعات را جمع آوری و سپس با تجزیه و تحلیل یافته ها نتایج را به کل جامعه مورد بررسی تعمیم می دهد.

2.2. جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه نمونه گیری:

جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانش آموزان پایه اول و دوم و سوم متوسطه منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویراحمد تشکیل می دهند. مجموع کل این دانش آموزان بر اساس نظر دایره آمار اداره آموزش و پرورش منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویراحمد 1336 نفر می باشند که 790 نفر آنها پسر و 526 نفر دختر هستند. بر این اساس از مجموع کل دانش آموزان منطقه عشایری استان کهگیلویه و بویراحمد 50/80 درصد پسران و 49/20 درصد را دختران تشکیل می دهند. در تحقیق حاضر دانش آموزان دختر و پسر به عنوان دو طبقه در نظر گرفته شد. حجم نمونه 375 نفر تعیین می شود و با توجه به اینکه 50/80 درصد دانش آموزان پسر و 49/20 درصد دانش آموزان دختر می باشند. حجم نمونه ما به تفکیک جنس بدین قرار می باشد: تعداد دختران 185 و تعداد پسران 190 نفر مشخص گردید. شیوه ی نمونه گیری قشر بندی شده ی دو مرحله ای سیستماتیک متناسب با حجم طبقه می باشد. ابتدا برای رشته های نظری سه دبیرستان پسرانه و سه دبیرستان دخترانه و برای رشته های فنی و حرفه ای و کاردانش هر کدام یک هنرستان پسرانه و یک هنرستان دخترانه به صورت قرعه انتخاب شدند و در مرحله ی دوم در هر دبیرستان تعدادی از کلاس ها به صورت قرعه مشخص و دانش آموزان حجم نمونه در هر کلاس به صورت سیستماتیک و با فاصله ی معین و به صورت تصادفی انتخاب شدند.

3.2. ابزار گردآوری اطلاعات:

در این تحقیق برای جمع آوری داده ها و اطلاعات از پرسشنامه استفاده می شود.

4.2. ابزار اندازه گیری (تجزیه و تحلیل) اطلاعات:

داده ها در دو سطح آمار و توصیفی و آمار و استنباطی با کمک نرم افزار SPSS که مخصوص داده های علوم اجتماعی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرند. از آزمونهای آماری t-test و ضریب بستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره به روش مرحله ای و تحلیل مسیر استفاده شده است.

3. جمع بندی و نتیجه گیری

در پایان سعی شده است که هر یک از متغیرهای مستقل را در غالب نظریات جامعه شناسی و فرضیات تحقیق و نتایج بدست آمده مورد بررسی قرار دهیم.

هماهنگی ارزشهای گروهی

بر اساس نظریه هویت پیتر بورک، اضطرابهای اجتماعی ناشی از هویت های نا منظم و جداگانه ای هستند که با هم در تعارض بوده و استرس را ایجاد می کنند. به نظر بورک افراد دارای هویت ثابتی نیستند بلکه با توجه به هر نقشی که در جامعه ایفا می کنند، یک هویت جدید ایجاد می کنند که این هویت ها ممکن است گسسته، شکسته یا ناقص باشند و تا وقتی که تعارض این هویت های ناقص بر طرف نشود تعارض و اضطراب اجتماعی باقی می ماند. در تحقیق حاضر دانش آموزان در نقشهای اکتسابی و انتسابی مانند دانش آموز، فرزند، ایرانی، مسلمان، دوست، پسر یا دختر و دارای چندین نقش و به عبارتی چندین هویت می باشند و چنانچه ارزشهای حاکم در این هویتها در تعارض باشند هویت اجتماعی آنان به علت اضطرابهای ایجاد شده ناقص و ضعیف خواهد بود. نتایج بدست آمده در این

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

تحقیق در قالب یک فرضیه کلان و سه فرضیه خرد است که اثبات شده اند ، منطبق با نظریات بورک می باشند . فرضیات اثبات شده خرد و کلان به شرح زیر می باشد .

فرضیه کلان :

هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آمو زان بیشتر باشد هویت اجتماعی آنها قوی تر خواهد بود .

فرضیات خرد :

هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت دینی آنها قوی تر خواهد بود.

هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت خانوادگی آنها قوی تر خواهد بود.

هر چه هماهنگی ارزشهای گروهی دانش آموزان بیشتر باشد هویت ملی آنها قوی تر خواهد بود.

فرضیات فوق با توجه به ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری کمتر از 5٪ مورد تأیید و اثبات قرار گرفت .

درونی شدن ارزشها

بلومر معتقد است که انسان در کنش پیوسته با جامعه یکی شده و در جامعه ذوب می شود . وقتی انسان از «من» اجتماعی استفاده می کند در حال همانند شدن است . این اجتماعی طبق نظر مید حاصل درونی کردن هنجارها و توقعات اجتماعی است . انسان در مرحله اول یاد می گیرد و همانند سازی می کند و یکی و ذوب می شود و با یکسان شدن ، در یک مجموعه و سیستم اجتماعی وارد می شود و به تدریج به مرحله تفسیر می رسد .

از نظر پارسونز مهمترین جزء در فرهنگ ، اندیشه است که شامل باورها و ارزشها ست که به صورت هنجارها وارد نظام اجتماعی می شوند . وی نظام اجتماعی را شبکه ای از نقشها و نقشها را شبکه ای از هنجارها می داند . هنجارها با تنزل از نظام فرهنگ در نظام اجتماعی نقشها را می سازند و هنگامی که افراد نقشها را درونی کردند ، شخصیت شکل می گیرد . در تحقیق حاضر با توجه به نظریات بومر ، مید و پارسونز سعی شده است که نقش درونی شدن ارزشها در شکل گیری هویت اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد که این امر در قالب 4 فرضیه خرد و کلان مورد تأیید قرار گرفت .

فرضیه کلان :

هرچه درونی شدن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت اجتماعی آنها قوی تر خواهد بود

فرضیات خرد :

هر چه درونی شدن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت دینی آنها قوی تر خواهد بود.

هر چه درونی شدن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت خانوادگی آنها قوی تر خواهد بود.

هر چه درونی شدن ارزشها در دانش آموزان بیشتر باشد هویت ملی آنها قوی تر خواهد بود.

فرضیات فوق با توجه به ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری کمتر از 5٪ مورد تأیید و اثبات قرار گرفت .

تأیید دیگران

کولی سعی دارد چگونگی شکل گیری خود، در رابطه متقابل فرد و جامعه و در تجربه اجتماعی تبیین کند . مکانیسم این عمل عبارت از نگاه کردن خود در آئینه دیگران است . به عبارت دیگر انسان در این روند سعی دارد تا خود را از دید دیگران ارزیابی کند . همه انسانها آئینه یکدیگرند و در این نگرشهاست که به قضاوت یکدیگر می نشینند . همانگونه که ظاهر خود را در آئینه برانداز می کنیم و از آراستگی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

آن خرسند می شویم و از آشفته‌گی اش ناخرسند ، در ذهن دیگران نیز برداشتی از ظاهر رفتار ، اهداف ، کردار و شخصیت مان داریم که به صور گوناگون از این برداشتها متأثر می شویم . پیدایش احساسی در ما در نتیجه قضاوت و ارزیابی دیگران که می تواند به غرور یا سرشکستگی ما منجر شود .

در تحقیق حاضر سعی شده مطابق با نظریات کولی نقش تائید دیگران را در شکل گیری هویت اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم . نتایج بدست آمده حاکی از آنست که کاملاً مبین و تائید کننده نظریات کولی می باشد . چهار فرضیه خرد و کلان در این زمینه مطرح شده است .

فرضیه کلان:

هر چه فرد بیشتر مورد تائید دیگران باشد هویت اجتماعی او قوی تر خواهد بود .

فرضیات خرد:

- هر چه فرد بیشتر مورد تائید دیگران باشد هویت دینی قویتری خواهد داشت .

- هر چه فرد بیشتر مورد تائید دیگران باشد هویت خانوادگی قویتری خواهد داشت .

- هر چه فرد بیشتر مورد تائید دیگران باشد هویت ملی قویتری خواهد داشت .

هر چهار فرضیه با توجه به ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری کمتر از 5٪ مورد تائید قرار گرفت و اثبات شد .

رضایت از خود

به اعتقاد مید « خود » انسان زمانی شکل می گیرد که بتواند فرد آن را مخاطب قرار داده ، با او به گفتگو پرداخته و قادر به کنش متقابل با خویش باشد . یعنی انسان با خودش مباحثه و مشورت کند که فلان کار را انجام دهم یا ندهم . لذا فرد زمانی که به ارزیابی خویش می پردازد یا ارزیابی دیگران را در مورد خود می شنود ممکن است از آنچه هست راضی باشد یا از آنچه هست احساس نارضایتی کند لذا به دنبال تغییر هویت خویش خواهد بود . در زبان پارسونزی کنش اجتماعی متقابل در یک پیوند وابستگی مضاعف عمل می کند . کاری که انجام می دهیم خواستار احترام شخصی و ارضای درونی خود و جلب رضایت بیرونی شخص دیگر هستیم . کنش متقابل اجتماعی هم انعکاسی از درون است و هم بیرون . از جهت درونی ، کنش متقابل اجتماعی در فرایند های شخصیت فردی طالب رضایت خویش است . این امور به نوبه خود از طریق یادگیری اجتماعی و آشنایی با آن موضوعهای فرهنگی است که در شخصیت ظاهر می شود . در تحقیق حاضر به کمک 4 فرضیه سعی شده است میزان رضایت فرد را از خود بر شکل گیری هویت اجتماعی مورد بررسی قرار دهد . نتایج بدست آمده از فرضیات زیر تائید کننده نظریات مید و پارسونز در زمینه رضایت از خود می باشد :

فرضیه کلان :

هر چه میزان رضایت فرد از خود بیشتر باشد هویت اجتماعی قوی تری خواهد داشت .

فرضیات خرد :

هر چه میزان رضایت فرد از خود بیشتر باشد هویت دینی قوی تری خواهد داشت .

هر چه میزان رضایت فرد از خود بیشتر باشد هویت خانوادگی قوی تری خواهد داشت .

هر چه میزان رضایت فرد از خود بیشتر باشد هویت ملی قوی تری خواهد داشت .

هر چهار فرضیه فوق با توجه به ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری کمتر از 5٪ مورد تائید قرار گرفت .

پایگاه اقتصادی- اجتماعی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

نظریه هویت بورک بر نقش پایگاه افراد در ارتباط با شکل‌گیری هویت تاکید خاصی دارد. در پیوستاری که این نظریه مطرح می‌نماید افراد با در نظر گرفتن یک معیاری برای مقایسه هویت خود با آن در تلاش هستند و این معیار همان چیزی است که ویژگی‌های یک هویت را مشخص می‌سازد. در فرایند شکل‌گیری هویت، اگر افراد هویت خود را با معیار مقایسه کنند و سازگاری بین آنها وجود نداشته باشد حلقه هویت شکسته میشود. طبق این نظریه هر چه پایگاه اقتصادی و اجتماعی فرد بالاتر باشد، هویت اجتماعی وی قویتر خواهد بود. در تحقیق حاضر با توجه به اینکه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان در قالب میزان درآمد و تحصیلات والدین مورد بررسی قرار گرفته، نتایج بدست آمده متناسب با نظریات بورک نمی‌باشد. فرضیه کلان مطرح شده اثبات نشد و فقط یکی از فرضیات خرد به صورت مستقیم و یکی به صورت معکوس مورد تأیید قرار گرفت.

فرضیه کلان:

هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان بالاتر باشد هویت اجتماعی آنها قوی تر خواهد بود.

فرضیات خرد:

هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان بالاتر باشد هویت دینی آنها قوی تر خواهد بود.

هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان بالاتر باشد هویت خانوادگی آنها قوی تر خواهد بود.

هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان بالاتر باشد هویت ملی آنها قوی تر خواهد بود.

در بین فرضیات فوق پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر هویت خانوادگی به صورت مستقیم و بر هویت ملی به صورت معکوس تأیید شد. یعنی هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین دانش‌آموزان بالاتر باشد هویت خانوادگی آنها قویتر و هویت ملی آنها ضعیف تر خواهد شد. به نظر میرسد احتمالاً چون در داخل کشور نیازهای آنان بر آورده شده است و جهت ارضای نیازهای بیشتر گرایش به مهاجرت به کشورهای دیگر داشته باشند و در مورد تأثیرات مثبت و مستقیم پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان به نظر می‌رسد خانواده‌هایی که از سطح تحصیلات و درآمد بالاتری برخوردار هستند از شیوه‌های تربیتی مناسب تری استفاده می‌کنند. به گو نه ای که سخت‌گیری و کنترل همراه با تنبیه شدید که منجر به سرکشی و نافرمانی نوجوان می‌شود، در این خانواده‌ها کمتر مشاهده می‌شود.

جنس

در خصوص متغیر مستقل جنس تفاوت معناداری بین جنس و هویت اجتماعی مشاهده نشد. همچنین تفاوت معناداری بین جنس و هویت خانوادگی و ملی دیده نشد فقط جنس با هویت دینی تفاوت معناداری داشت بدین معنا که دختران از هویت دینی قوی تری نسبت به پسران برخوردار می‌باشند که به نظر می‌رسد با توجه به شرایط اجتماعی و توجه ویژه خانواده‌ها برای مصونیت دختران در زمینه مسائل اخلاقی و آزادی عمل کمتر دختران و توجه ویژه جامعه‌گرایش دختران به مسائل دینی بیشتر می‌باشد.

نتایج تحلیل مسیر

تحلیل مسیر شکلی از تحلیل رگرسیون کاربردی است که در آن می‌توان اثرهای مستقیم یا غیر مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را محاسبه کرد. در تحقیق حاضر نتایج تحلیل مسیر نشان دهنده این واقعیت است که:

- 1- متغیرهای مستقل هماهنگی ارزشهای گروهی، درونی کردن ارزشها و تأیید دیگران مستقیماً بر هویت دینی تأثیر می‌گذارند و تأیید دیگران به صورت غیر مستقیم با تأثیر گذاشتن بر هماهنگی ارزشهای گروهی بر هویت دینی تأثیر دارد.
- 2- پایگاه اقتصادی - اجتماعی، رضایت فرد از خود و هماهنگی ارزشهای گروهی مستقیماً بر هویت خانوادگی تأثیر می‌گذارند و پایگاه اقتصادی اجتماعی، تأیید دیگران و درونی کردن ارزشها غیر مستقیم از طریق تأثیر بر رضایت فرد از خود بر هویت خانوادگی تأثیر

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

دارند و همچنین تائید دیگران بصورت غیر مستقیم هم از طریق تاثیر بر هماهنگی ارزشهای گروهی بر هویت خانوادگی موثر واقع می شوند .

3- پایگاه اقتصادی - اجتماعی بصورت مستقیم و منفی و تائید دیگران و هماهنگی ارزشهای گروهی بصورت مستقیم و مثبت بر هویت ملی تاثیر می گذارند و همچنین تائید دیگران غیر مستقیم از طریق تاثیر بر هماهنگی ارزشهای گروهی بر هویت ملی تاثیر می گذارد .

4- و در نهایت متغیر وابسته اصلی تحقیق که هویت اجتماعی می باشد مستقیماً و غیر مستقیم از متغیرهای مستقل به شرح ذیل تاثیر پذیر می باشد .

درونی کردن ارزشها ، رضایت فرد از خود و هماهنگی ارزشهای گروهی بصورت مستقیم بر هویت اجتماعی تاثیر می گذارند و پایگاه اقتصادی اجتماعی ، تائید دیگران و درونی کردن ارزشها بصورت غیر مستقیم از طریق تاثیر بر رضایت فرد از خود بر هویت اجتماعی موثر واقع می شوند و همچنین تائید دیگران بصورت غیر مستقیم از طریق تاثیر بر هماهنگی ارزشهای گروهی بر هویت اجتماعی تاثیر می گذارند .

1.6.1. پیشنهادها

در این قسمت بعد از آزمون فرضیات و اثبات و تبیین فرضیات سعی می کنیم پیشنهادهایی در جهت افزایش هویت اجتماعی و ابعاد آن (ملی - دینی - خانوادگی) در غالب نظریاتی که ارائه شده است در بین دانش آموزان بیان کنیم .

الف) نتایج تحقیق حاضر نشان می دهد که افزایش هماهنگی ارزشهای گروهی موجب افزایش هویت اجتماعی خواهد شد. با توجه به نظریات پیتربورک که افراد در نقشهای جدید هویتهای جدیدی بدست می آورند و تعارض در این هویتها موجب اضطراب و گسستگی خواهد شد ، پس با توجه به اینکه هویت اجتماعی افراد از طریق تعلق به گروههای یک جامعه و ارزشهای اجتماعی آن گروههاست ، برای داشتن هویت اجتماعی قوی تری باید گروههای اجتماعی در یک جامعه خاص ارزشهای متجانس و همخوان یا نزدیک به هم داشته باشند . از طرفی نتایج تحقیقات پیشین نشان می دهد که نوجوانان بیشترین تاثیر را از گروههای دوستی دریافت می کنند لذا پیشنهاد می شود :

1- جهت رفع تعارض در ارزشهای گروهی به دانش آموزان در قالب برنامه آموزشی مدارس و همچنین در خانواده ها بیاموزیم که در انتخاب دوستان و عضویت در گروههای مختلف نهایت دقت را داشته باشند تا دچار چندگانگی ارزشی نشوند که منجر به افسردگی ، پرخاشگری ، متزلزل شدن شخصیت ، نفاق و دورویی ... خواهد شد .

2- در سطح جامعه باید بگونه ای برنامه ریزی شود که نهادهای اجتماعی و رسانه ها اثر یکدیگر را خنثی نکنند و همه با هم یک الگوی ارزشی واحد را مطرح نمایند و ارزشهای متضاد با یکدیگر را شناسایی و در جهت حذف آن اقدام نمایند .

3- ارزشها و هنجارها باید از نظر زمانی و مکانی متناسب با فهم و اندیشه های دانش آموزان باشد .

4- نحوه ارتباط والدین و فرزندان مبتنی بر استدلال و توافق باشد و فضای گفتگو در برخورد با جریانهای متعارض ایجاد شود .

ب- نتایج تحقیق نشان می دهد که درونی کردن ارزشها یکی از متغیرهای مستقل است که بصورت مستقیم بر هویت اجتماعی و دینی و بصورت غیر مستقیم بر هویت خانوادگی تاثیر می گذارد . لذا برای داشتن هویت اجتماعی قوی لازم است که دانش آموزان ارزشهای جامعه را درونی نمایند و بدون استفاده از قوه قهریه ارزشهای جامعه را به مرحله اجرا بگذارند . مطابق نظریات پارسونز ارزشها و باورها از نظام فرهنگی از طریق هنجارها و در قالب نقش ها وارد نظام اجتماعی می شود و سپس در شخصیت افراد درونی می شود . لذا باید در فرایند جامعه پذیری افراد برای پذیرش نقشها آماده شوند . بنابراین پیشنهاد می شود . بازنگری در محتوای کتب درسی در فرایند سیستم آموزشی ، آگاه سازی والدین در قالب برنامه های انجمن اولیا و آموزش خانواده ، مشاوره های فردی و گروهی و برنامه ریزی دقیق توسط رسانه های جمعی بویژه صدا و سیما می تواند فرایند جامعه پذیری و درونی شدن ارزشها را در دانش آموزان تسهیل نماید و هر

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

چقدر جامعه در زمینه جامعه پذیری سرمایه گذاری کند مطمئناً هزینه های کنترل اجتماعی و استفاده از قوه قهریه ، زندان ، مجازات و ... کاهش خواهد یافت و در این حالت است که به قول بلومر فرد با جامعه احساس همانندی و یکی شدن و ذوب شدن در جامعه می کند که این امر منجر به تقویت هویت اجتماعی در دانش آموزان خواهد شد .

ج- نتایج تحقیق نشان می دهد که تایید دیگران یکی از متغیرهای مستقل است که مستقیماً بر هویت ملی و دینی و غیر مستقیم بر هویت اجتماعی و خانوادگی تاثیر دارد . اگر چه بنا بر نظریه خود آئینه سان کولی وی معتقد است که فرد در جریان تعامل با دیگران از خصوصیات و ویژگی های شخصیتی خود آگاه می شود و در نهایت مورد تایید یا عدم تایید دیگران قرار می گیرد و با توجه به نظریات جرج هربرت مید شکل گیری «خود» از طریق دیالکتیک «من» فاعلی (I) و «من» مفعولی (me) انجام می شود و هویت انسان بیشتر از طریق من فاعلی می باشد . لذا پیشنهاد می شود که ما باید این باور را در دانش آموزان ایجاد کنیم که آنها این توانایی را دارند که اگر تصویری که از خود در ذهن دیگران دارند ناخوشایند و ناپسند می باشد می توانند این تصویر را تغییر دهند و بگونه ای رفتار کنند که مایلند دیگران درباره آنها فکر کنند . در نتیجه می توانند تایید دیگران را نسبت به خود جلب کنند و این خود موجب افزایش هویت اجتماعی آنان خواهد شد .

د - نتایج تحقیق حاضر نشان می دهد که رضایت فرد از خود یکی از متغیرهای مستقل است که مستقیماً بر هویت اجتماعی و خانوادگی تاثیر گذار می باشد . لذا جهت افزایش هویت اجتماعی دانش آموزان باید میزان رضایت خود را در بین آنان افزایش داد . یکی از مهمترین دلایل عدم رضایت از خود احساس محرومیت می باشد یعنی اینکه دانش آموزان در مقایسه خود با دیگران به این نکته پی می برند که ارزشهایی دیگران دارند که فاقد آن هستند و لذا احساس محرومیت می کنند و از خود ناراضی می شوند . بنابراین پیشنهاد می شود با گنجاندن آموزشهایی مربوط به مهارتهای زندگی در محتوای کتب درسی و ایجاد خلاقیت و افزایش خود باوری و آگاه نمودن آنها از استعدادها و توانایی هایی که دارند زمینه احساس محرومیت و حقارت را در بین آنان کاهش دهیم و میزان تعلق و تعهد آنان را نسبت به جامعه ای که در آن زندگی می کنند و ارزشها و هنجارهای حاکم افزایش دهیم در نتیجه هویت اجتماعی آنان تقویت خواهد شد .

و- نتایج تحقیق حاضر نشان می دهد که پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین یکی از متغیرهای مستقل است که به صورت مستقیم و مثبت بر هویت خانوادگی و بصورت مستقیم و منفی بر هویت ملی و غیر مستقیم بر هویت اجتماعی موثر می باشد . به نظر می رسد که شیوه های تربیتی والدین در خانواده هایی که سطح در آمد و تحصیلات پایین دارند به دلیل برخوردهای خشن و کنترلهای زیاد و مستقیم باعث شده است که هویت خانوادگی آنها ضعیف تر باشد . بنابراین پیشنهاد می شود با آگاه ساختن اولیا از طریق رسانه های ارتباط جمعی بویژه صدا و سیما و از طریق جلسات آموزش خانواده و ایجاد برخورد مناسب با نوجوانان ، زمینه تقویت هویت خانوادگی آنان فراهم آید . و همچنین به نظر می رسد خانواده هایی که سطح در آمد و تحصیلات بالاتری دارند به علت تامین نیازها در داخل کشور و احساس نیازهای جدیدتر که در داخل کشور تامین نمی شود ، میل رفتن به کشورهای دیگر در آنها قوی تر می شود و گاهی هم به علت احساس عدم شکوفایی و استعداد آنان در داخل گرایش مهاجرت به کشورهای دیگر پیدا می کنند که اصطلاحاً به آن پدیده فرار مغزها می گویند .

بنابراین پیشنهاد می شود با برنامه ریزی مسئولان در نظام اجتماعی زمینه تامین نیازهای مادی و معنوی و آموزش افراد فراهم گردد . در نتیجه میل به ماندن و تقویت هویت اجتماعی خواهد شد

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

منابع:

- آرون، ریمون، 1364، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، باقر پرهام، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
- اسکیدمور، ویلیام، 1372، تفکر نظری در جامعه‌شناسی، علی محمد حاضری، تهران: سفیر
- آشفته‌تهرانی، امیر، 1384، ((جامعه‌شناسی دین)) فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی آشتیان، سال اول، شماره 3، پاییز
- بیابانگرد، اسماعیل، 1376، روانشناسی نوجوان، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- بیرو، آلن، 1367، فرهنگ علوم اجتماعی، باقر ساروخانی، تهران: کیهان
- تنهایی، حسین ابوالحسن، 1383، درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، چاپ پنجم
مشهد: مرن‌دیز
- توسلی، غلامعباس، 1380، جامعه‌شناسی دینی، تهران: سخن
- جنکینز، ریچارد، 1381، هویت اجتماعی، تورج یار احمدی، تهران: شیراز
- جولویوس گولد، ویلیام، ب، 1376، فرهنگ علوم اجتماعی، گروه مترجمان، تهران: مازیار
- دو اس، دی. ای، 1383، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، هوشنگ ناییبی، تهران: نی
- دوران بهزاد، محسنی، منوچهر، ((هویت رویکرد و نظریه‌ها)) مجله علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد جلد 4، شماره اول، تابستان 82
- رابرتسون، یان، 1374، درآمدی بر جامعه، حسین بهروان، چاپ دوم، مشهد: آستان قدس رضوی
- رفیع‌پور، فرامرز، 1374، کند و کاوها و پنداشته‌ها، چاپ هفتم، تهران: شرکت سهامی انتشار
- ریتزر، جورج، 1374، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، محسن ثلاثی، تهران: علمی
- زیتلین، ایروینگ ام، 1381، آینده بنیانگذاران جامعه‌شناسی، غلامعباس توسلی، تهران: قومس
- ساروخانی، باقر، 1379، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: سروش
- ساروخانی، باقر، 1383، روش تحقیق در علوم اجتماعی، جلد دوم، چاپ پنجم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ساروخانی، باقر، 1385، روش تحقیق در علوم اجتماعی روش‌های کمی، آمار پیشرفته، جلد سوم، چاپ دوم، تهران: دیدار
- سرایی، حسن، 1372، مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق، تهران: سمت
- سیف‌اللهی، سیف‌الله، 1381، جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، تهران: موسسه انتشارات جامعه پژوهان سینا
- شرفی، محمد رضا، 1380، جوان و بحران هویت، تهران: سروش
- عبداللهی، محمد، 1374، ((هویت جمعی دینامیسم و مکانیسم تحول آن در ایران)) نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران سال اول شماره اول
- کیوی، ریمون، وان کامپنهود، لوک، روش تحقیق در علوم اجتماعی، عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: توتیا
- گیدنز، آنتونی، 1378، تجدد و تشخص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ناصر موفقیان، تهران: نی
- معین، محمد، 1371، فرهنگ معین، جلد 4، تهران: امیرکبیر
- نیکلاس، بریس، 1382، تحلیل داده‌های روانشناسی با برنامه SPSS، خدیجه علی‌آبادی - علی صمدی، تهران: دوران